

NAGY FEJEDELMEK FŐEMBERE

450 éve született királydaróci Debreczeni Tamás

A mai értelemben vett Partium egyik nevezetes szülöttjéről emlékeznénk meg a következőkben, aki négy és fél évszázaddal ezelőtt, 1570. december 9-én látta meg a napvilágot a Szatmár megyei Királydarócon (ma: Craidorolt, Románia). Tehát abban az évben, amikor tulajdonképpen a Partium is megszületett a speyeri egyezménynek köszönhetően. Nem akármilyen életpálya következett ezután, egy nem mindennapi karrier, amelynek végén elmondhatta, amit talán senki más: szolgálhatta Erdély három nagy fejedelmét is: Bocskai Istvánt katonaként, Bethlen Gábort fejedelmi prefektusként és főárendátorként, I. Rákóczi Györgyöt pedig pataki prefektusként, azaz a fejedelem hatalmas magyarországi birtokainak irányítójaként.

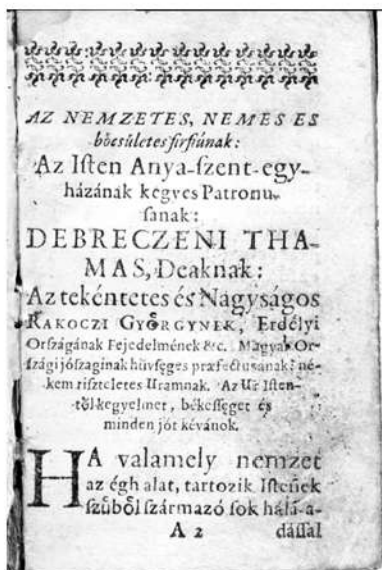
Bocskai katonájából a király és a nádor birtokirányítója

Debreczeni Tamás pontos születési helyét és idejét végrendeletében ő maga rögzítette. Szülei nevét azonban nem említi. Vezetékneve csupán arról árulkodik, hogy családja valamikor Debrecenből származott el, de hogy mikor, arra nézve nincsen egyelőre forrásunk. A család-történeti, genealógiai alpmunkák mindegyikében szerepel a királydaróci Debreczeni família; Nagy Iván ír a legtöbbet róluk: a családot ő Szatmár vármegye „régébbi”

nemesi családjai közé sorolja –, hibásan összekötve azt az Anjou-korban virágzó, ámde 1404-ben (férfiágon) kihalt azonos nevű főúri családdal.

Az viszont bizonyos, hogy Debreczeni Tamás születésekor családja még nem rendelkezett nemeslevéllel. Tehát nemtelen jogállású volt, de hogy ezen belül szülei valójában milyen társadalmi rétegbe tartoztak, nem tudjuk, – édesapja talán kamarai jobbágy vagy valamilyen mesterséget űző szabad ember lehetett. 1645-ben írt végrendeletében csupán homályos utalásokat tesz szüleire: „*az én szüleimnek gyarló vérektől löttem*” – írja, és megemlíti, hogy szegényektől az eredetnél és „*tizenegy, kettő vagy tizenhárom esztendeig való feltartásnál*” többet nem kapott.

Debreczeni tehát 11 és 13 éves kora között hagyta ott a szülői házat, de arról, hová ment, sem végrendeletében, sem fennmaradt leveleiben nem találunk említést. Talán a szülőfalujához közel fekvő Szatmár várában vagy más végvárban, esetleg egy földesúri udvarban nőtt fel. Csak egy-két levelében érinti közvetve ezt a kérdést, 1635-ben I. Rákóczi Györgynek szóló egyik levelében „*deák-talan*” embernek mondja magát, egy öt évvel későbbi levelében pedig ezt olvashatjuk tőle: „*Én Logicat soha nem hallgattam, nem tanultam...*” Mégis rendelkezhetett valamelyes deákos műveltséggel, amely közismert lehetett, legalábbis a hozzá írt levelek és a neki szóló ismert dedikációk erről tanúskodnak. Mind Milotai István,

Iratosi T. János dedikációja
Debreczeni Tamásnak,
Az ember életének boldogul való
igazgatásának modgyarol.
Lőcse, 1637

Életének első harmadában azonban szinte bizonyosan nem tollforgatással, hanem kardforgatással kereste mindennapi kenyerét. 1600-ban hadnagyként találkozunk nevével Kolozsvár város törvénykezési jegyzőkönyvében. Nem közvetlenül róla írnak, hanem a Szilágyi István házában történt tűzvész kapcsán tudjuk meg, hogy Debreczeni Tamás hadnagy a házban szállásolt, akinek értékeit a lángok közül nagyrészt sikerült kimenteni, de a sátra és a szekere a tűz martalékává vált. Tehát katona lett, és egészen a hadnagyságig vitte. Nem tudjuk viszont, hogy kinek a szolgálatában állt. Valószínűleg nem királyban, hanem valamelyik nagybirtokos magánkatonájaként forgatta fegyverét. Kolozsvári tartózkodásából arra is következtethetnénk, hogy az erdélyi fejedelem katonája volt, de lehet az is, hogy előtünk ismeretlen ura megbízásából utazott Erdélybe. Elképzelhető, hogy ura a nagy bihari és szatmári birtokokkal rendelkező Bocskai István volt. Az viszont kétségtelen, hogy az erdélyi fejedelemmé választott főúr vezette szabadságharcot már serege egyik kapitányaként küzdötte végig. Ekkor már harmincas éveiben járó tapasztalt katona lehetett, aki – feltételez-

Zimmermann, Wilhelm Peter: Bocskai hajdúi között, 1605
(rézkarc, Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi képcsarnok)

mind Iratosi T. János műve ajánlásában Debreczenit „Deák”-nak titulálja, Tolnai P. Ferenc pedig a Literatus kifejezést kapcsolja a nevéhez. Debreczeni Literatus Tamásként szerepel Bethlen Gábor 1625. szeptember 13-án Váradon, a kolozsvári református diákoknak kiállított oklevelében is. A fejértói jobbágyok 1633. november 21-én kelt levelüket is „*Debreczeni Thamás Deáknak*” címzik, miként Bogdáni János, 1633. június 27-én írt levelében.

sünk szerint – részt vett a tizenöt éves háború küzdelmeiben is.

1606-ban a bécsi és a zsitvatoroki békével véget ért a háború és bár katonára továbbra is szükség volt, Debreczeni úgy döntött – ahogy manapság mondjuk – életét a gazdasági szférában folytatja. Szatmári udvarbíró (provisor) lett, azaz a Szepesi Kamara tisztviselőjeként királyi szolgálatba állt. Milyen konkrét előzményei voltak ennek, nem tudjuk, de az valószínűsíthető hogy szűkebb pátriájában, Szatmár vármegyében ekkorra már széles körű kapcsolatokra tehetett szert. Katonai pályáján elismertséget, és ami még fontosabb, tekintélyes pártfogókat szerezhetett. Köztük lehetett Hoffmann György, a Szepesi Kamara titkára és tanácsosa, későbbi helyettes elnöke, mint azt több Hoffmannak írt levele is sejtetni engedi. Állandó lakóhelye már ebben az időben Szatmár városa volt, feltehetően 1600-ban megtörtént házasságkötése óta rendelkezett itt házzal. Feleségével, Tarjányi Margittal 39 évig élt boldog házasságban. Az első néhány évben katonaeletének köszönhetően gyakran és hosszú ideig volt távol otthonától, amiről egy 1633-as I. Rákóczi Györgynek írt levelében így emlékezik: „*ifjú ember koromban is nem egyszer volt feleségemet fél esztendeig nem láttam.*” A házasságból tíz fiú és négy leány, azaz összesen tizen-négy gyermeke született, akik közül azonban csak öten érték meg a felnőttkort. Nagyon érdekes, hogy gyermekei keresztszülősege révén kikkel került rokoni kapcsolatba: Fáy Istvánt, Fekete Jánost, Pathay Sámuel és Róthy Orbánt nevezi későbbi leveleiben komájának, azokat, akikkel majd 1632-től együtt dolgozik Rákóczi György szolgálatában.

Debreczeni Tamás az udvarbírói tisztséget – emlékezete szerint – 1606-tól viselte, de első ismert provisorai jelentése 1608. szeptember 17-én kelt. Szatmár vára fontos végvár, a magyar végvárrendszer legkeletibb pontja volt, uradalmának irányítása ezért is járt nagy felelősséggel. Lelkiismeretesen és eredményesen viselhette ezt a nehéz tisztelet, amit jól mutat, hogy II. Mátyás király 1609. július 22-én Bécsben neki, feleségének és testvérének, Debreczeni Mihálynak nemességet és címet adományozott. (A nemességre minden bizonnyal a Szepesi Kamara vezetése terjesztette fel.)

Szatmáron a legnagyobb nehézséget – miként más végvárak esetében is – a katonaság fizetése jelentette. Debreczeni nem egy esetben saját vagyonából kölcsönzött a kamarának, amit aztán több-kevesebb sikerrel próbált visszaszerezni. 1609 januárjában pl. úgy, hogy kérvényezte a harmincadosi tisztséget is az udvarbírói mellé. De a kamara nem támogatta elképzelését. A provisorai tiszt egyre terhesebbé vált a számára, ezért kérte személyesen (Kassán) és levélben is, hogy keressenek a helyébe más gondviselőt, mert – mint írja: „*én a fizetés miatt sok adósságba ejtettem eddig is magamat.*” A kamara 990 Ft 56 dénárral tartozott neki, ami jól mutatja, hogy már az 1600-as évekre nem kis vagyonra tett szert. Debreczeni valamikor 1609. október végén, november első napjaiban adta át tisztségét általa kiszemelt és ajánlott utódjának, Fisser György szatmári harmincadosnak.

Lemondását követően azonban nem sokáig foglalkozhatott saját személyes ügyeivel, hiszen egy előnyös, mondhatni visszautasíthatatlan ajánlatot kapott az ország első közjogi méltóságától, Thurzó György nádortól: legyen tokaji uradalmának prefektusa. Ez a felkérés is azt bizonyítja, hogy Szatmáron jó munkát végzett, olyat, amellyel felkelthette Thurzó György figyelmét. Debreczeni 1611-ben a nádor szolgálatába lépett. Tokaj ekkor még csak rövid ideje volt Thurzó kezében, 1607-ben zálogosította el neki az uralkodó. Debreczeninek fontos lehetett, hogy nem került nagyon messze Szatmártól, ahol megtartotta házáat, ugyanakkor Tokajban is szerzett magának egyet, amit élete végéig fenntartott, és amit halála után aztán György fia örökölt. A tokaji prefektusságot a nádor 1616 karácsonyán bekövetkező halála után is betölthette, ami jól mutatja, hogy a nádor özvegye, Czobor Erzsébet és fia, Thurzó Imre is elégedett lehetett szolgálataival. Ezt aztán birtokadományokkal is kinyilvánították, amikor is neki adományozták a tokaji uradalomhoz tartozó Szabolcs vármegyei Vid és Téglás falvakban fekvő birtokrészeket. (Ezek birtoklásában aztán Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, majd Brandenburgi Katalin fejedelem-asszony is megerősítette.)

Debreczeni Tamás tokaji prefektusságától kezdve (ki-mutathatóan) a peregrinus diákok egyik jeles pártfogója volt. Tornai P. Ferenc marburgi tanuló 1618-ban ajánlotta neki egyik munkáját, Tornai P. Gáspár 1628-ban, Leidenben megjelent disputációját dedikálta neki. Az egyházat pártoló és segítő intézkedései közismertek voltak, ennek bizonyosságként hozhatjuk fel Milotai (Nyilas) Istvánt, aki 1617-ben Debreczenben napvilágot látott *Az mennyei tudomány szerint való irtóvány...* című könyvét Debreczeninek dedikálta, mint *Az Isten Anyaszentegyházának kegyes patrónusának*. Később, 1637-ben, már pataki prefektus, amikor a puritánus Iratosi T. János *Az ember életének boldogul való igazgatásának módjáról* című Perkins-fordítását ajánlotta neki. Végül, de nem utolsósorban Fröhlich Dávid európai híró természettudósunk egy 1644-ben kiadott öröknaptárát ajánlotta Debreczeni Tamásnak mint patrónusának.

Debreczeni Tamás pohara, 1638
(részlet, Magyar Nemzeti Múzeum, Történeti Tár)

1618-ban kitört Csehországban az a Habsburg-ellenes felkelés, amellyel kezdetét vette a nagy harmincéves háború, aminek első szakasza érintette Tokajt és személyé-

ben Debreczenit is. Bethlen Gábor erdélyi fejedelem ugyanis a cseh rendekkel való kapcsolatfélével és a török szultántól kapott engedélyt követően megindult az új uralkodó, II. Ferdinánd ellen. Debreczeni ura, Thurzó Imre is csatlakozott hozzá, ami többek között a stratégiaileg fontos helyen fekvő Tokaj vára szempontjából lehetett lényeges Bethlen számára. Debreczeni Tamás 1619 augusztusában részt vett Füzy István és mások mellett a királyi Magyarországon folyó toborzás irányításában. Lehetséges, hogy már ekkor személyes ismeretségbe került későbbi urával, a hadjárat előkészítésében fő szerepet játszó I. Rákóczi Györggyel. Bethlen Rákóczinak szeptember 3-án részletes memoriálét küldött, melyben elsorolta a teendőket. Ezek közé tartozott értesíteni Thurzó Imrét, hogy tokaji prefektusa, azaz Debreczeni, minél több hajót gyűjtsön össze az erdélyi hadsereg átszállítására. Szeptember 5-én Bethlen Egri Istvánnal üzent Abaffy Miklós tokaji kapitánynak, hogy a Tiszán Tokajnál készítsen hajóhidat, hogy a hadak átkelhessenek, végül azonban Bethlen nem Tokajnál, hanem Kenézlőnél kelt át a Tiszán szeptember 17-én. Arról nincsen adatunk, hogy Debreczeni Tamás akármilyen módon részese lett volna a hadjárat további eseményeinek. Annyi bizonyos, hogy Abaffy Miklós tokaji várkapitány részt vett a felvidéki harcokban. Debreczeninek a kapitány távollétében minden bizonnyal Tokajban kellett helytállnia. Ura, Thurzó Imre a hadjárat egyik legjelentősebb szereplője lett. Az 1621. október 11-én Nikolsburgban megkezdődött béketárgyalásokon Bethlen tárgyaló biztosait ő vezette. Néhány nappal később, október 19-én azonban meghalt. A békét december 31-én kötötték meg. A nikolsburgi béke Debreczeni életét is alapvetően meghatározta, befolyásolta, hiszen azzal, hogy Bethlen megkapta a hét felső-magyarországi vármegyét (Szatmárt, Szabolcsot, Ugocsát, Bereget, Zemplént, Borsodot és Abaújt), az erdélyi fejedelem alattvalója lett, mi több, mivel több jelentős uradalom (pl. a munkácsi, ecsedi) mellett a tokaji is Bethlen kezére jutott, 1622-ben már a nagy fejedelmet kellett urának tekintenie.

Bethlen Gábor gazdasági főembere

Bethlen Gábor olyannyira számított szolgálataira, hogy kinevezte fejedelmi prefektussá és erdélyi tizedfőarendátorrá. Debreczeni Tamás nem örült a nagy megtisztetésnek (és a tulajdonképpeni karrierbeli feljebb emelkedésnek): „*Hadtam ezt el [ti. a tokaji prefektusságot] akaratom ellen, mert az Fejedelem vitt el onnét Erdélyben Anno 1622.*” – írja végrendeletében. Ehhez még hozzáteszi: „*Löttem Erdélyi Praefectus kedvem ellen. 1623.*” Nyilván egyrészt megszerette Tokajt, másrészt nem akart távol kerülni szűkebb patriájától és birtokaitól. De nem mondhatott nemet, családjával Erdélybe, Gyulafehérvárra kellett költöznie.

Debreczeni 1623 elején vette át az erdélyi fejedelmi birtokok irányítását, beleértve a Partiumban és a hét vármegyében fekvőket is. Két fennmaradt, 1623 márciusi Bethlen Gábornak írt jelentése a fejedelmi birtokok állapotának megkezdett felmeréséről szól. Megtudjuk, hogy

először a kővári uradalmat, majd a szamosújvárit járta be. Érdekes, hogy például a tokaji uradalom élére, amely fejedelmi birtokként alá tartozik, nem neveznek ki prefektust. Az uradalom ügyeit közvetlenül az udvarbíró (provisor) irányítja, de maga a tokaji prefektus, úgy tűnik, továbbra is Debreczeni, amit alátámaszthat Bethlen Gábornak 1628. szeptember 19-én Ecsed várában, Zombori Péter tarcali lakosnak kiállított oklevele, melyben ő a fejedelmi jószágok tokaji és erdélyi prefektusaként szerepel. Debreczeni Tamás erdélyi tisztségviselésének gazdaságtörténeti jelentőségén túl, kormányzattörténeti jelentősége is van, hiszen bár már 1591-ből van nyom a fejedelmi prefektusi tisztre, ő az első, akit név szerint ismerünk, és valószínűleg nem túlzunk, hogyha kijelentjük, hogy minden bizonnyal alatta épül ki, telik meg tartalommal a prefektusság szervezete, ill. intézménye. Kormányzattörténeti jelentősége emellett abban áll, hogy Debreczeni viseli egyúttal a tizedfőarendatori (tizedfőbérloői) tisztséget is, az erdélyi fejedelemség történetében egyébként egyedülálló módon, hiszen sem előtte, sem utána senki sem viseli egyszerre e két országos (kincstári) főtisztséget. Az ő távozása után a prefektusok vicearendatoroként felelnek a tizedügyekért, a főarendatori tisztséget pedig előtte és utána is szinte mindig egy erdélyi főúr viseli.

A gazdaságirányítás egy kézben történő összefogásában jól látható Bethlen Gábor fejedelem központosító politikája. Ennek végrehajtója és megtestesítője volt Debreczeni, akit a kincstári jogok és jövedelmek szigorú érvényesítése miatt az erdélyi urak nagy része gyűlölt – amint azt R. Várkonyi Ágnes Magyarország történetének idevonatkozó kötetében megjegyzi. A fejedelem viszont elégedett lehetett vele, amit birtokadományokkal is kimutatót. Erdélyi működése alatt tehát tovább gyarapította birtokait, és minden bizonnyal ingó vagyonában is gazdagodott. Tudjuk pl., hogy címereket és zászlót ebben az időben készített magának. Bár az erdélyi urak nemigen szívték, Debreczeni az udvarban fontos kapcsolatokra tett szert, pl. közelebbi – talán baráti – kapcsolatba került keresdi Bethlen Ferencel, aki ekkor (kb. 1625-től) udvari főasztalnok, majd főudvarmester, vagy Kemény Jánossal, a későbbi fejedelemmel, legalábbis erre következtethetünk 1645-ben kelt végrendeletéből.

E rövid pályaképből nem célunk bemutatni Debreczeni Tamás erdélyi prefektusi működését, de azt mindenképpen fontos megjegyeznünk, hogy személye a gazdaság Bethlen alatti dinamikus fejlődésében döntő szerepet játszhatott, miként azt is fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy az 1620-as években prefektusként ő irányította tulajdonképpen a gyulafehérvári fejedelmi palota építkezéseit is. Egy 1635-ös I. Rákóczi Györgynek írt levelében a következőket írta a Bethlen alatti építkezésekről: „Az szegény idvezült fejedelem épöleteiben, hogy sok és nagy fogyatkozások vannak, egyéb nem hozta, hanem az hamar való építés, minden épöletekkel felette igen sietett szegény.” Debreczeni – tisztségének (is) köszönhetően – Bethlen Gábor bizalmi emberei közé tartozott, amit jól mutat, hogy nemcsak szorosan hatáskörébe tartozó feladatokkal, hanem igazán bizalmasan tekinthetőkkel is megbízta őt

a fejedelem, mint amilyen volt pl. a Szombathelyi Márton hűtlenségi ügyében való nyomozás (Mikó Ferencsel együtt).

Bethlen Gábor fejedelem 1629. november 15-én halt meg. Végrendeletén Debreczeni kézírásával olvashatjuk: „Szegény Fejedelem testamentuma”. Bethlen halála után néhány hónapig még Brandenburgi Katalin szolgálatában állt, mert 1630. január 28-án a fejedelemasszony megbízásából fejedelmi prefektusként és tizedfőarendatoroként oklevelet állított ki Gyulafehérvárra, ahol három nappal korábban összeült az országgyűlés. Ekkor temették el a fejedelmet, és minden bizonnyal a rendek ekkor érték el, hogy távozzon tisztségéből. Utódja vicearendatora, Száraz Máttyás lett. Nem tudjuk, mikor hagyta el Erdélyt, talán 1630 februárjában tért haza, hogy ott legyen Szatmár vármegye február 28-án tartott közgyűlésén, ahol őt a hét felső-magyarországi vármegye átadását, illetve visszacsatolását végző (megyei) biztosok közé választották. Március 30-ra a feladatot elvégezték, Debreczeni ezek után – ha ugyan egyáltalán személyesen részt vett benne – feltehetően egy kis időre visszatért Gyulafehérvárra, hogy személyesen érje el a fejedelemasszonynál egyes birtokaiban való megerősítését.

A szüretelés ábrázolása Comenius *Orbis pictus* c. művéből

I. Rákóczi György magyarországi birtokkormányzója

Debreczeni Tamás életének következő két évéről jóformán semmit sem tudunk. Egy 1634-es levelében utal arra, hogy 1631-ben már szatmári birtokain gazdálkodik. Nem élhette azonban sokáig a birtokos nemesek hétköznapi életét, mert I. Rákóczi György erdélyi fejedelem – a fejedelmi prefektussággal közel egyenértékű állást ajánlva neki – magyarországi birtokai jószágkormányzójának kérte fel. Debreczeni először „elégtelenségére” és „egésztelenségére” hivatkozva megpróbálta a megbízást elhárítani, de a fejedelem ragaszkodott személyéhez, úgyhogy Debreczeni végül is 1632. augusztus 18-án kelt levelében igent mondott a felkérésre, mégpedig a következő szavakkal: „...hogy az Nagyságod elméje írása szerint nyughassék meg... az Nagyságod szolgálatjára elmegyek, azmint Pathay Sámuel Uram által erről Nagyságodnak bővebben

izentem szóval.” Hogy mit üzenhetett komájával Debreczeni leendő urának, nem tudjuk pontosan, de valószínűleg azt, hogy milyen feltételekkel vállalja a tisztséget, és hogy mikor tudja kezdeni szolgálatát.

A Debreczeni Tamást pataki prefektussá kinevező hivatalos iratot a fejedelem Gyulafehérváron, 1632. szeptember elsején adta ki, mely a kinevezés tényén kívül Debreczeni kérésére kimondta, hogy „*sem magunk, sem semminemű maradékaink arról az prefektusságról magától, sem utána feleségétől, gyermekeitől, semminemű maradékaitól számot nem veszünk és nem vesznek. Sőt az idebé való erdélyi prefektussága dolgából is plenarie absolváljuk [teljesen felmentjük], és ha ki híveink közül jövőendőben azért akarná búsítani, mindenek ellen megoltalmazni ígérjük.*” Debreczeni kinevezéséhez a király is beleegyezését adta. Így lett „*az erdélyi fejedelem őfelsége magyarországi minden várainak, jószáginak fő gondviselője és Sárospatak várában helytartója*” – mint ahogy azt maga egy későbbi (az egri pasának írt) levelének aláírásaként megfogalmazta. Debreczeni aztán többször is megpróbált „nyugdíjba” vonulni, de egyszer sem sikerült ezt elérnie Rákóczinál, aki erősen nagyon ragaszkodott hozzá. Végül ötéves huzavona után, 1637 júliusában a 67. évében járó Debreczeni Tamás életfogytiglan lekötötte magát a Rákóczi család szolgálatára. Az ekkor megkötött egyezséggel mindkét fél jól járt. Rákóczi keresve sem találhatott volna jobb és alkalmasabb embert birtokai irányítására, Debreczeni pedig a tolcsvai Patkó szőlő, Nagydobrony és sárospataki házának megszerzésével tovább növelte vagyonát, amelyhez még jelentős éves készpénz- és természetbeni fizetés is járult. A sárospataki ház, amelyben prefektusként lakott és ettől kezdve birtokolt is, később trinitárius kolostor lett, ma a vármúzeumhoz tartozó szépen felújított épület.

Debreczeni Tamás tehát 1632-től I. Rákóczi György – és tegyük hozzá, felesége Lorántffy Zsuzsanna *Tiszán innen és túl lévő* birtokainak prefektusa lett. Hatásköre területileg tehát kiterjedt ura összes magyarországi birtokára. Bár a fejedelem öccsének, Rákóczi Pál országbírónak nem ő irányította birtokait, de azokra mégis nagy befolyással volt. Rákóczi Pállal, illetve tisztviselőivel úgy tűnik, a kisebb súrlódásokat leszámítva jó munkakapcsolatot ápolt. Rákóczi Pál leveleiben barátjaként szólította meg Debreczenit. Felsővadászt pedig, ami közös birtoka volt a két Rákóczi testvérnek, azt – a források szerint – Debreczeni irányította már 1636 előtt is. Az országbíró 1636-ban bekövetkezett halála után pedig árvái jogainak fenntartásával, tulajdonképpen az összes Rákóczi-birtok az ő igazgatása alá került Lednicétől Székelyhídig, pontosabban fogalmazva: az összes, a legnagyobb területű uradalom, az 1636-ban megszerzett Munkács kivételével, amit 1645. április 25-én bekövetkezett haláláig Balling János főkapitány irányított. Balling halála után aztán a munkácsi uradalom irányítása is az ő kezében összpontosult. Ezzel és a tokaji, majd az ecsedi uradalmak megszerzésével élete utolsó éveire már valóban óriássá duzzadt jószágkormányzósága.

Debreczeni mint *praefectus bonorum* az alája tartozó birtokokon távollévő ura teljhatalmú helyettesének számított. Ez egyúttal azt jelentette, hogy ő csak urának

tartozott engedelmességgel. Debreczeni Rákóczi nevében rendelkezhetett a birtokok ügyeiben. Mindezt maga a fejedelem lednicei udvarbírájának írt egyik levelében a következőképpen fogalmazta meg: „*...úgy becsülje, mint magunk személyét, becsületünkre, előmenetelünkre és hasznunkra nézendő minden dolgokban, parancsolatjához alkalmaztassa bűségel magát, mintha szintén magunk parancsolnánk.*” Debreczeni hatásköre szerint utasításokat adott ki az alá rendelt udvarbíróknak és rajtuk keresztül az alsóbb rangú uradalmi tisztviselőknek, számtartóknak, sáfároknak, kulcsároknak, kasznároknak stb. Természetesen számon is kérte az utasítások pontos végrehajtását és személyesen felügyelte (legalábbis a pataki uradalomban, illetve a Hegyalján) a különböző mezőgazdasági munkák rendes végzését – különösen nagy figyelmet szentelve a borászatra –, valamint az építkezéseket vagy pl. az ágyúöntés folyamatát. Az uradalmak állapotáról különböző összeírásokat készíttetett, melyeket aztán ellenőrizve elküldött Rákóczinak. Debreczeni feladata volt a kereskedelem irányítása is. Ő gondoskodott megbízottja(i) útján a fejedelem és a fejedelemasszony által kért áruk beszerzéséről, ami általában lengyel piacokról, főként Krakkóból történt meg. Emellett ő irányította a Rákóczi-birtokokon termő bor és a külön eladásra hizlalt disznók, juhok, marhák értékesítését.

Debreczeni prefektusként földesura jogait védte és a nevében egyúttal gyakorolta is azokat. Ő hívta össze az úriszéket (bíráskodási joggal), valamint elfogathatta és börtönbe vethette az engedetlen jobbágyokat és gonosztevőket. Az ő feladata volt a szökött jobbágyok és katonák felkutattatása is. Ő képviselte urát a vármegyei ügyekben, bár a megyegyűléseken legtöbbször nem ő, hanem (a prefektusságban elődje) Chernel György jelent meg. Chernel végezte Magyarországon Rákóczi diplomáciai ügyeit, ő volt, aki az országgyűléseken képviselte. Debreczeni jó viszonyt ápolt elődjével, és a források arról tanúskodnak, hogy jól tudtak együtt dolgozni.

A birtok ügyeiben Debreczeni Tamás tárgyalta, levelezett a királyi tisztviselőkkel vagy a törökkel, nevezetesen az egri pasával. De ő vezette a Brandenburgi Katalinnal és megbízottjaival folytatott tárgyalásokat is a fejedelemasszony kifizetése (végkielégítése) ügyében, és döntő szerepe volt abban, hogy ezek a tárgyalások 1636 áprilisában eredményesen zárultak. A fejedelemasszonynak járó javak kiszolgáltatására I. Rákóczi Györgyöt az 1633-as eperjesi egyezmény (8. cikkelye) kötelezte. Ez azért volt fontos ügy, mert tulajdonképpen ez volt a feltétele annak, hogy Rákóczi Munkácsot *de jure* is megszerzhesse.

A katonafogadás is feladatai közé tartozott, sőt miután barátját, Róthy Orbán pataki főkapitányt Rákóczi 1634 elején Kővárra helyezte, ő vette át a vár katonai irányítását is. Debreczeni ez ellen a következőképpen tiltakozott: „*Sárospatakon kapitány nélkül Nagyságod nem lehet, Reöti Uramnak amoveálása énnekem nem tetszett, kegyelmesen Nagyságod megbocsássa, kiváltképpen, ha valami zűrzavar idő következne ..., egy ember ez két gondviselésre elégtelen akárki is, s nembogy én, immár megfogyatkozott öreg ember...*” A fejedelemnek azonban nem volt a pataki főkapitányságra embere, és minden bizonnyal úgy gon-

I. Rákóczi György erdélyi fejedelem
(Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi
Képcsarnok)

delta, hogy a főkapitányi teendőket sokat tapasztalt prefektusa is el tudja látni (már csak azért is, mert nem valószínű, hogy Debreczeni hadi jártassága feledésbe merült volna). A fejedelem emellett úgy gondolkodhatott, mint jeles prefektusa is általában, aki egy 1634-es levélben, ugyan mással kapcsolatosan, de a következőket írta urának: „...az mi nélkül ember el lehet, annak biában való fizetését jobb az tárbázban tartani.” A következő évek aztán bebizonyították, hogy a vár és a hozzá tartozó terület védelmének feladatait is nagyszerűen irányítja. Szervező, azon belül hadszervező tehetségét talán legjobban az 1644-45-ös nagy hadjárat előkészítése során mutatta meg, mint a magyarországi szervezőmunka fő irányítója.

Debreczeni Tamás Rákóczinak valóban mintegy „helytartója” működött Magyarországon, aki tisztségénél és tapasztalatainál (és koránál) fogva tanácsadója is volt a fejedelemnek. Nem kinevezett tanácsadó, illetve tanácsos volt, hanem olyasvalaki, aki leveleiben és jelentéseiben egyenesen és őszintén megírta (megírhatta) véleményét a gazdasági ügyeken kívül politikaiakban is. Pl. Zólyomi Dávid elítélése után a következőket írta a fejedelemnek: „Zólyomi Uram jutalmát vötte cselekedetének, így szegényíti meg az Úristen a felfuvalkodott embereket, tanulhat más is rajta, ott benn ennek ugyan kellett szükségképpen [megtörténni] in exemplum [példaképpen].” Valószínűleg Rákóczi előzetes kérésére a megtartandó erdélyi országgyűlés helyéül ő 1633. augusztus 7-én írt levelében a következőt tanácsolja: „Az országgyűlésre az korcsomára nézve Fejérvárat volna jó, de ha az ország Medgyesen vagy Kolozsvárt kívánja faveálni, kell annyiban az országnak.” Az országgyűlést levele után két héttel Gyulafehérváron nyitották meg. A fennmaradt szépszámú forrás arról tanúskodik, hogy a fejedelem nem egy esetben kikérte Debreczeni tanácsát, illetve véleményét erdélyi ügyekben.

Az is kitűnik kettejük levelezéséből, hogy az idők folyamán a pataki prefektus egy-két kérdésben nem értett egyet urával, és ezt nem is titkolta el előtte. Erre láthatunk utalást Rákóczi Györgynek írt következő soraiban: „Ibrányi Mihály Uramtól írt levelemben és őkegyelme által való izenetemben, ha miben Nagyságodat megbántottam (az mint az írásból ismerem) alázatosan könyörgök, kegyelmesen megbocsássa, hogy méltán érdemeljen abban való Nagyságod neheztelését magam is ismerem, noha én az Nagyságod javára s nem máséra vigyáznék inkább az én csekély elmém szerint, de nem tanácsadás volna az én dolgom, hanem szántás-vettetés, kapáltatás, kaszálás etc. Soha Nagyságodat többé eféle dologgal meg nem háborítom.” De persze továbbra is adott tanácsokat Rákóczinak – úgy gondoljuk, nem tévedünk, ha megállapítjuk: ez benne volt Debreczeni habitusában. Lelkiismeretes ember volt, aki jól akarta szolgálni kenyéradóját. Ezért, ha valamivel nem értett egyet, azt megmondta, megírta, de mindig ura „javára” kívánta megfogalmazni tanácsait és javaslatait. Ezeket sok esetben nem direkt módon tette, hanem pl. úgy, hogy megírta hogyan is volt ez és az Bethlen Gábor alatt, hogyan cselekedett a „szegény idvezült fejedelem” ebben vagy abban az ügyben. A töröknek járó adóval kapcsolatosan pl. megírta Rákóczinak, hogy Bethlen mindig időben befizette (ezért határidőre ő is tegyen így) és a „maga képeére vert aranyat az portára soha nem küldött, ha másott kellett azokat elváltatni is.” Debreczeni Tamás ezekben a „visszaemlékezésekben” bátran és őszintén jelezte, hogy Bethlen szerinte mit csinált jól és miben mutatkozott meg „emberi gyarlósága.” Így próbált meg urára hatni. És azokkal a világos gondolatokkal, melyeket a jó fejedelemről számos Rákóczihoz intézett levélben megfogalmazott, az egyikben merész őszinteséggel a következőképpen: „...bizony akarnám, mikor az pénz az tárbázban gyűlhetne, kegyelmesen Nagyságod megbocsásson, soha nem tudják az fejedelmek mely felől fíval az szél (kitől Isten oltalmazzon), jó az pénz, ha vagyon, ellenségét is barátjává teheti vele, híveit büséges szolgálatjokban megtarthatja. Néha embernek nem hogy könyvre kellene, de jószágra, köves marháira nem talál pénzt. Egy ideig én azt szeretném, ha szükséges volna is, az mi nélkül el lehetne, lenne, Isten oly időt hozván elő, hogy securus [biztos] lehetne minden felől ember, akkor mindent szerezhetne az készpénzen ember. Az fejedelmeknek magokra, s maradékokra is kell gondot viselni, de birodalomra, országára, nemzetére, az penig mind az vagyonnal lehetne jobban, mindazonáltal Nagyságod kegyelmessége, s, hogy erről így merészelttem írni alázatosan könyörgök kegyelmesen megbocsássa.” I. Rákóczi György, úgy tűnik, megbocsátotta ezt lelkiismeretesen és jól szolgáló öreg prefektusának, és alighanem bizonyos hatást tényleg gyakoroltak rá Debreczeni tanácsai.

Debreczeni Tamás 1632 szeptemberében egy nehéz, forrongó időszak után vette át I. Rákóczi György birtokainak irányítását, hiszen az előző évben Esterházy Miklós nádor sereggel támadt a Rákóczi-birtokokra, és ha támadása nem is járt eredménnyel, a birtokok pusztításával nagy kárt okozott. A következő évben tovább folytatódott a prédálás: a Kovács Péter és Barkóczy László által császári megbízásból toborzott zsoldosok sanyargatták a vidéket (Borsod, Abaúj és Zemplén vármegyék

területeit). Továbbá még a hivatalba lépése előtt csak hónapokkal korábban véget ért Császár Péter vezetett parasztfelkelés is okozott károkat. Nem csoda hát, hogy Chernel György belefáradt a prefektusságba, és (mint fentebb említettük) 1632 májusában kérte tisztségéből való felmentését.

A Rákóczi-birtokok állapotáról Debreczeni másfél évvel működése megkezdése után is még szomorú képet adhatott csak, melynek fő okát ő a megfelelő szakemberek hiányában látta. I. Rákóczi Györgynek erről így írt egyik levelében: „(...) *Az jó katona az jó lovon mutathatja meg magát, de ha ohyra ültetik, kit alig-alig verhet előbb-előbb alatta, akár mint igyekezik is maga, de ugyan csak ott marad. Ha olyan udvarbíráim volnának, mint Erdélyben, csak eddig is megmutathattam volna, hogy az Nagyságod cipóját hiában ez két esztendő alatt nem öttem volna meg az gondviselésből.*” Prefektusságának kezdeti éveiben különösen sokat panaszkodott leveleiben az uradalmi személyzet – főként az

szerint – pataki prefektusa minden ezirányú javaslatát elfogadta.

Rákóczi ugyan növelte prefektusa hatáskörét (ti. elődjéhez, Cherneléhez képest), de a magyarországi birtokai fölötti főfelügyeletet erdélyi fejedelemtént is fenntartotta magának. A kortársak nem véletlenül nevezték őt „*béres gazdának*”, hiszen tevékenyen részt vett uradalmi irányításában. Szilágyi Sándor egy 1893-ban írt munkájában így jellemezte Rákóczi és Debreczeni (munka)kapcsolatát: „*Két sajátságos rokonszellem találkozott..., kik éppen azért a legjobban ki is jöttek egymással.*”

Debreczeni utasításokat adva irányította I. Rákóczi György birtokait, azaz az udvarbírókhoz írt levelekben elrendelte, hogy mit és mikorra kell végrehajtani. Ők pedig jelentéssel tartoztak neki. A birtokközpontnak számító Sárospatakon lakott – a várban és a városban, illetőleg a sárospataki uradalomban, valamint a Hegyalján folyó gazdálkodást közvetlenül, azaz személyesen irányította.

Sárospatak vára a 17. század második felében (részlet)

udvarbírák – alkalmatlanságáról (és hiányosságáról), de miután ura ezen érdemben nem tudott segíteni neki (ugyanis Erdélyben is szakemberhiány volt), a probléma egyetlen megoldásaként elkezdte keresni azokat az ifjakat, akiket alkalmasnak vélt uradalmi tisztségek betöltésére a szükséges gyakorló és tanuló idő letöltése után. Fő célja elsősorban udvarbírák kinevelése volt. Debreczeni véleménye az volt, hogy „*az ki penig nem tanul az tiszthez, csak úgy állatják a tisztre, nem tehet az nagy hasznot alkalmas ideig is.*” Debreczeni Tamás által kitanított tisztviselő volt Szikszai István tolcsvai kismemes, akit egy évig viceudvarbíróként maga mellé vett, majd mikor letelt a „szakmai gyakorlat”, szerencsi udvarbíró lett. Sári Mátyásból, Kun László Szatmár vármegyei birtokos szolgájából ugyancsak udvarbíróvá faragott, mégpedig sárospatakit. Gönci András – akit Rákóczi 1636-ban ónodi udvarbíróvá nevezett ki – szintén hozzá járt „iskolába”. Debreczeni rajtuk kívül még számos uradalmi tisztviselőt kinevelt, a legjelentősebb és legjobb tanítvány mind közül utódja, Klobusiczky András volt. Az uradalmi tisztviselők személyére Debreczeni tett javaslatot, melyet Rákóczinak kellett jóváhagynia, annak konvenciójával és instrukciójával együtt. Ő pedig – a fennmaradt források tanúsága

Debreczeni Tamás munkájáról és az uradalmak állapotáról jelentéseknek számító leveleiben rendszeresen beszámolt a fejedelemnek. Ezekben a többnyire hosszú levelekben a birtokok legapróbb történéseiről is említést tett, és ezekben írta meg javaslatait és indítványait is. A fejedelem pedig minden levelére válaszolt, ha elfelejtette, akkor Debreczeni figyelmeztette, hogy várja már a választ. Jelentéseivel, illetve leveleivel együtt, azokhoz csatolva gyakran beküldte a neki szóló leveleket is. Mikor beteg volt, leveleit általában (diktálás után) más jegyezte le. Úgy tűnik, egy- vagy kétnaponta írt Rákóczinak, de volt nap, mikor két levelet is megfogalmazott, ha az első levél megírása után pl. érkezett még valami fontos hír, vagy pedig a levele megírását követően érkezett fejedelmi levélre is még gyorsan válaszolni akart. Az Erdélybe írt leveleken kívül természetesen udvarbíráinak is állandóan válaszolnia kellett, úgyhogy csak e szerteágazó hivatali levelezés is eléggé próbára tehetette Debreczeni munkabírását. Kivételes teherbírását bizonyítja, hogy sok-sok teendője mellett ennyi levelet megírt saját kezűleg, még hozzá nemegyszer hajnali 4-5 órakor vagy késő este.

Patak mintegy információs központja is volt Rákóczinak, a legtöbb magyarországi (és külföldi, illetve hódolt-

sági) történeőről a fejedelem innen, főként Debreczeni Tamás leveleiből értesülhetett. Sokszor csak a szóbeszédekről tudott beszámolni urának, de ha konkrét információt adott, mindig megírta annak forrását is. De ez az ellenkező irányba is működött: az erdélyi hírek általában szintén Patakról keltek szárnyra. Debreczeni ugyanakkor mindig figyelmeztette urát, ha valami hamis (ártani akaró) hír terjedt el. Figyelmeztette akkor is a fejedelmet, mikor megtudta, hogy Kovács Péter egyik hadnagya (aki Zólyomi Péter szolgálja volt) Erdélybe ment, mégpedig tudomása szerint kémkedni.

Debreczeni az információáramoltatás keretében I. Rákóczi György magyarországi postahálózatát is kezében tartotta. Patak postaközpontnak számított. Minden levél, amit a fejedelemnek küldtek vagy amit a fejedelem írt, a pataki prefektus kezén ment keresztül, aki ha szükségesnek vélte, fel is bonthatta tisztviselőtársai (pl. Chernel György) leveleit, de akár még a fejedelemnek címzett leveleket is feltörhette. (Ez utóbbi jól mutatja kivételes hatáskörét.) Rákóczi levelei általában Váradon keresztül jutottak el Patakra és innen mentek aztán a címzettekhez. Debreczenitől a posta legtöbbször Sárosra ment, ahonnan ha kellett, továbbküldték a közeli Makovicára (Zboróra) és a legtávolabbi birtokra, Lednicére. A Pozsonyba vagy Bécsbe menő levelek Lednicén, azaz Réz András kezén át jutottak el címzettjükhöz. Erdély felé is ez az útirány működött. A postát Patakról is legtöbbször Váradon (és Kőváron) keresztül küldték be a fejedelemhez. A levélvivőknek nagyon kellett vigyázniuk, hogy az ellenség el ne kapja őket. 1632 októberében pl. Rákóczi 3 postáját is elfogták Esterházy nádor emberei. Ezért különösen Sáros és Lednice között pl. nagy elővigyázatossággal a hegyeken át, éjszaka vitték a postát és általában ruhába varrva. A leveleket általában az ún. címeres posta vagy téglási, pocsaji hajdúk és váradi katonák vitték-hozták.

Debreczeninek az előzőekben taglalt széles jog- és hatásköre széles feladatkörrel járt együtt. Ő felelt a birtokokon folyó földművelésért, benne a szántóföldi természet mellett a kerti gyümölcs- és zöldségtermesztésért, a bortermelésért, az állattenyésztésért és a különböző ipari és kézműves jellegű uradalmi munkákért és az előállított termények és termékek kereskedelméért. De ő felelt azért is, hogy ura várai és a hozzájuk tartozó uradalmi épületek jó állapotban legyenek. A pataki prefektus minden területen nagyon körültekintő és alapos munkát végzett, nem csoda hát, ha minden említett terület virágkorát élte az ő működése alatt.

És ha nagyon röviden is, de meg kell említenünk itt az építkezéseket. Debreczeni először is a gazdasági épületeket igyekezett helyreállítani vagy újakkal pótolni – minden Rákóczi-birtokon. Patakon többek között nagy lóistállót, szekérszint építtetett, a templom mellett nagy gabonatarolót vermet készíttetett. Megújította az ágyúöntő házat és az ún. kemence- és fűróházat, valamint prefektussága alatt épült fel a lőporház is. Az öreg templom északkeleti sarkánál, az északi várfalban kaput és őrházat épített. A vár védelmi korszerűsítésén, erősítésén mindvégig sokat dolgozott: a várárkot kiásatta,

rendbe tette, a külső várfalakat és a leomlott várrészeket újjáépíttette.

Az 1640-es évek elején aztán megindult irányításával és felügyeletével a lakótorony felső szintjén az új fejedelmi rezidencia építése. 1642-re elkészült a híres bokályos ház, amihez hasonlót Debreczeni fejedelmi prefektusként már Gyulafehérvárott, 1624-ben megépíttetett. Ezt követően készült el a vár déli szárnyának emeleti teremsora, benne Lorántffy Zsuzsanna hálószobája, a Gombos-kertre néző félkör alaprajzú, zárt erkéllyel. 1646-ban pedig elkészült a belső udvaron az a gyönyörű lépcső- és árkádsor, amit Lorántffy-loggiának nevezünk.

Sok dolgot lehetne itt még említeni pl. a várkastély belső díszítésének elkészítését, kifestését vagy az „öreg” templom restaurálását, a református iskolában kollégium építését, de nem részletezném most tovább azt, amit Détsy Mihály oly alaposan megírt a sárospataki várról írt monográfiájában, összességében csak azt jegyezném meg, hogy mindaz, ami I. Rákóczi György és felesége alatt Patakon épült, az Debreczeni Tamás irányítása és gondviselése alatt készült el.

Kora számottevő embere

Debreczeni hosszas és igen megbecsült tisztviselői pályája folyamán jelentős vagyont gyűjtött össze. Birtokai felsorolásától írásom behatárolt keretei miatt most eltekintenek, de összességében leszögezhetjük, hogy tekintélyes középbirtokosok közé számított élete végén. Elmondható, hogy urai vagyona mellett a sajátjával is jól sáfárkodott. Tisztségviselésén kívül saját majorgazdálkodást és kiterjedt kereskedést folytatott. Nagyrészt az ezekből nyert pénzből vette és fejlesztette majd minden jószágát. Debreczeni Tamás vagyonát végül egyetlen életben maradt fia, György örökölte, aki később Szatmár vármegye szolgabírója lett.

Debreczeni, mint fentebb említettük, 1637-ben élete végéig lekötötte magát a Rákóczi család szolgálatára, és valóban haláláig szolgálta a fejedelmi családot, I. Rákóczi György után feleségét, Lorántffy Zsuzsannát és fiát, II. Rákóczi György fejedelmet. 1650-ben, immár 80. életévében járva is dolgozott, bár egyre gyengébben. (Leveleit az utolsó időben pl. már nem maga írta, hanem diktálta. Egyik-másik aláírásán látszik, hogy rossz állapotban volt.) Köszvénye kínozza, ami már 1629. óta okozott neki fájdalmakat. Utolsó előtti ismert, Lorántffy Zsuzsannának szóló levelében így írt állapotáról: „...újonnan sokkal nehezebben jöve reám tegnap az áruló rossz köszvény, talán az Úristen immár elhossa az idvesség óráját, az melyet bizony valóban kívánnék, ez rossz nyavalyákból való kiszabadulása után.” Két hét múlva, 1650. március 18-án éjfél után 2 órakor, pataki házában jött el számára az „idvesség” óra.

Debreczeni Tamás prefektussága a magyarországi Rákóczi-birtokok életében és fejlesztésében egy új és virágzó korszakot jelentett, melynek kovásza a tehetségen és tapasztalaton kívül a Rákóczi György és a közte lévő jó együttműködés volt. Rákóczi ez esetben is jól választott. Jeles történészünk, Szilágyi Sándor írja róla, hogy a fejedelem „szerenséjének és sikereinek egyik titka abban

rejlett, hogy embereit kitűnően meg tudta választani.” Debreczeni sikeréhez, eredményes működéséhez a már említettek kivül hozzájárult az is, hogy állomáshelyein, illetve tisztségeiben megfelelően hosszú időt tölthetett, Patakon ugye majd 18 évet. Tehát minden esetben nem csak elkezdhetett valamit, hanem alkalma nyílt a befejezésre (a vetés után az aratásra) is.

Az életének több mint felét birtokirányítóként töltő Debreczenit már saját korában általános elismerés övezte. Iratosi János nagytoronyai prédikátor 1637-ben megjelent művének dedikációjában így ír erről: „Tetszik pediglen énnékem böcsületes Uram, hogy ez íráskát kegyelmednek dedikálnám, mivel tudom, az jó emlékezeti Bethlen Gábornak, Erdélynek dicsiretes fejedelmének, mely nagy bűséggel és haszonnal szolgált legyen kegyelmed. És ez mostani kegyelmes Urunknak is, a Tekéntetes és Nagyságos Rákóczi Györgynek. Erdélynek sok szép virtusokkal tündöklő fejedelmének etc. Magyarországi jóságiban levő praefectusságát, minden értelmes emberek itéleti szerint igen dicsiretesen viseli. Patak várát, városát, több örökös bázaival egyetemben igen nagy szorgalmatossággal építetteti.” Szalárdi János több mint két évtizeddel később, már Debreczeni halála után a következőképpen méltatta őt, illetve munkásságát: „...a pataki praefectus, Debreczeni Tamás, ki Bethlen fejedelmnek is erdélyi praefectusa lévén, híres-neves, ismeretes jó oconomus, becsületes, hű ember...” Nem sokkal alább pedig: „Magyarországi jóságok..., melyeknek jövedelmek csak a pataki tárbázba menének és Debreczeni Tamás praefecturája alatt nagy szorgalmatos oconomia, majorkodtatás által igazgatnának...”

„Erdélyi Királynak és fejedelmének Magyarországi minden Varrainak, Bányáinak és gondviselőinek és Szászok Patak Várában
Bethlen Gábornak.”

Debreczeni Tamás

Debreczeni Tamás egyik levelének aláírása

Lukinich Imre történész (1880–1950) keresdi Bethlen Ferencről, Bethlen Gábor és I. Rákóczi György udvari főemberéről írt tanulmányában a következőket írja: „...a történelemírásnak nemcsak az úgynevezett nagy emberek életét kell figyelmére méltatnia, kiket az utókor is emleget, hanem azokat is, kinek emléke feledésbe került ugyan, korukban azonban számottevő tényezők voltak politikai, társadalmi és egyházi téren.” (E felsoroláshoz még hozzátehetjük: továbbá gazdasági téren.) A 450 éve született Debreczeni Tamás a maga korában ilyen számottevő tényező volt, a legnagyobb erdélyi fejedelmeink szervitora, illetve főembere, akinek életpályáját, teljesítményét érdemes figyelemre méltatnunk, felidézni, hiszen maga is jelentős mértékben hozzájárult, hogy kenyéradói nagy uralkodóként vonulhassanak be a történelembe.